

Sosyal bilgiler öğretiminde planlı bir müze gezisi için örnek uygulama:

Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi*

A sample application for planned museum tour in social studies teaching.:

Balıkesir Kuvayı Milliye Museum

Gönderim Tarihi / Received: 31.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 31.05.2023

Doi: [10.31795/baunsobed.1169304](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1169304)

Ahmet ÇOPUR¹

Hakan ÖNAL^{**2}

ÖZ: Müzelerin eğitim amaçlı kullanılması odaklı çalışmanın temel amacı, sosyal bilgiler dersi kapsamında, örnek bir müze gezisi gerçekleştirmektir. Ek olarak araştırma, müze gezisi planının hazırlanması, uygulanması ve gezilen müze ile ilgili genel bir değerlendirme yapmayı da içermektedir. Bu amaçla yola çıkılan araştırma durum çalışması yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcıları ise sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 55 kişiden oluşmaktadır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan yazılı yansıtma formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; katılımcıların yarısından fazlası, çok az müze deneyimi yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca müze ziyaretinin katılımcılarda merak, duyu yoğunluğu ve mutlu olma gibi olumlu izlenim uyandırdığı ve objelerle doğrudan etkileşim kurma, bilgi edinme, hayal gücünü hareket geçirme, kültürel ve tarihi değerlerin farkına varma gibi kazanımlar edinmelerine olanak sağladığı ile Kuvayı Milliye Müzesi'nin fiziki kapasite açısından iyileştirmesi gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bulgulara bağlı olarak; müze gezilerinde resmi izin alma sürecinin kolaylaştırılması, yönetici, öğretmen ve veli arasında sorumluluk paylaşımı yapılması, müzeleri ilgi odağı haline getirecek her yaş grubuna yönelik ilgi çekici, eser odaklı ve örtük öğrenme ilkelerine uygun eğitim aktivitelerinin yer aldığı zenginleştirilmiş uygulamalar geliştirilmesi, müzenin ihtiyaca cevap verecek nitelikte bir binaya kavuşturulması ve tematik olarak düzenlenmesi ve gezi yapılacak grubun özellikleri, müzenin özellikleri ve hedeflenen kazanımlar net olarak ortaya konularak esnek bir planlama yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gezi planı, Müze, Müzede eğitim, Okul dışı öğrenme ortamı, Sosyal bilgiler

ABSTRACT: The main purpose of this study, which focuses on the use of museums for educational purposes, is to carry out an exemplary museum tour within the scope of social studies course. In addition, the research includes the preparation and implementation of the museum tour plan and making a general evaluation about the museum visited. For this purpose, the research was carried out with the case study method. The participants of the study consisted of 55 social studies teacher candidates. Based on the findings obtained from the research; More than half of the participants stated that they had little museum experience. In addition, in the study, it was found that the museum visit created positive impressions such as curiosity, emotional intensity and happiness in the participants and during the museum visit, the participants; It has been concluded that it enables them to gain gains such as interacting directly with objects, acquiring knowledge, activating the power of thought (imagination), being aware of cultural and historical values, and that the Kuvayı Milliye Museum should improve in terms of physical capacity. Based on these results; facilitating the process of obtaining official permission for museum tours, sharing responsibilities between the school administration, teachers and parents, developing enriched applications that include interesting and work-oriented educational activities for all age groups that will make museums the centre of attention, providing the museum with a building that will meet the needs, and It has been suggested to make a flexible planning by clearly laying out the characteristics of the group to be visited, the characteristics of the museum and the targeted achievements, with thematic arrangement.

Keywords: Museum, Museum trip, Museum education, Outdoor learning, Social studies

* USBES 2021 sempozyumunda sunulan "Sosyal bilgiler öğretiminde örnek bir müze gezisi planı" adlı bildirden üretilmiştir.

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Necatibey Eğitim Fakültesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Sosyal Bilgiler Eğitimi, ahmetcopur@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3837-7260>

² Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Necatibey Eğitim Fakültesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Sosyal Bilgiler Eğitimi, onal@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8434-9880>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

Instead of taking students to outdoor learning environments or encouraging them to go on their own, trying to meet these needs with virtual trips or visuals used in the classroom is a modern teaching method. However, trying to present real-life experiences with visuals in the classroom is criticized on the grounds that it does not increase students' skill levels (Coşkun Keskin & Kaplan, 2012; Artvinli, 2010; Dilli, 2017; Önal, 2021; (Artvinli, Aydın, & Tezci, 2019; Dilli, Bapoğlu Dümenci, and Turgut Kesebir, 2018; Çopur and Önal, 2021).

Especially for the pre-qualification of teachers in the use of museums and archaeological sites, this issue should be given importance in their courses in education faculties. Because the subject that can carry teaching outside the classroom and that learning can take place not only within the walls of the school but also in different places has become frequently emphasized in the suggestions section of academic studies (Adıgüzel & Öztürk, 1999; Garipağaoğlu, 2001; Kızılcıaoğlu, 2003; Çetin, Kuş, & Karatekin, 2010; Akbulut and Artvinli, 2011; Gök and Girgin, 2011; Özgen, 2011; Coşkun Keskin and Kaplan, 2012; Meydan and Akkuş, 2014; Bülbül, 2016; Çiftçi and Dikmenli, 2016; Dilli, 2017; Dilli, Bapoğlu Dümenci, and Kesebir, 2018; Demirel, 2019; Karadeniz Akdoğan, Durmaz, Kimzan, and Acer, 2019; Kuruoğlu Maccario, 2002; Özrili, 2019).

Methodology

This study was conducted using the case study method (Creswell and Poth, 2018). In case study, which is one of the qualitative research methods, the factors related to a situation (environment, individuals, events, processes, etc.) are examined with a holistic approach, focusing on how they affect the relevant situation and how they are affected by the relevant situations (Yıldırım and Şimşek, 2008). This study is a case study as it is aimed to plan and organize a museum tour and to reveal the effect of the organized tour on students in depth. Balıkesir Kuvayi Milliye Museum was chosen as the case in the study. The processes before, during and after the museum visit were handled holistically in the context of museum and social studies teacher candidates.

The research was conducted with 55 pre-service teachers. As it provides the opportunity to obtain in-depth data on the research topic (Patton, 2014) and allows the determination of participants who are willing and suitable for the study (Creswell, 2012), the participants were determined by convenience sampling, one of the purposive sampling techniques (Patton, 2014). The data of the research were collected through the written reflection form (Annex-1). The form was developed by researchers using the literature. Participants answered the questions via Google Form.

By applying content analysis, the obtained data were first classified to form meaningful sections in themselves, and then codes were formed by bringing together those that were meaningfully related. After the coding process was completed, sub-themes were created from the codes and finally the themes surrounding the sub-themes were created (Patton, 2014).

To ensure the reliability of the study; During the coding process, it is recommended to constantly compare the data, review the analyzed data at different times, and cross-check it by a different researcher (Gibbs, 2007). In this direction, continuous comparison and recheck of the data were made to ensure the reliability of the qualitative data. In addition, cross-checking of the analyzed data was made by another field expert researcher. The field expert was asked to code a certain part (25%) of the data. The percentage of agreement between codes and categories resulting from this coding was calculated as 80% (Miles and Huberman, 2016).

Findings and discussion

Analysis of research data; Seven themes were obtained within the scope of curiosity, taste, observation, attitude, thoughts and approaches. The first of these themes is "experience". In this theme, participants experience museums; 1-3 times (36%), 4-6 times (30%), 7-9 times (18%) and 10 times or more (14%). It is noteworthy that the participants had very few museum experiences.

The second theme is “expectation and motivation”. An important part of the participants in this theme, their expectations about the museum; They expressed it as "a small museum reflecting the history and culture of Balıkesir" or "a thematic museum exhibiting items belonging to the Kuvayı Milliye period (1918-1921)". The previous experiences of the participants may have caused them to form expectations in this direction.

In the third rank of “curiosity” theme, a significant part of the participants stated that they were curious about the living conditions of the period when the artifacts were produced, the techniques of making these items and how they were preserved. The participants' curiosity about these issues may have been caused by the mystery of the manuscripts whose meanings are unknown and the difficulty of maintenance and repair due to the importance of the works.

In the "observation" theme, 58% of the participants stated that they observed that their friends were curious during the museum tour. The fact that the participants' observations are mostly positive may be related to the interestingness of the works in the museum and the influence of the museum guide. As reflected in the statements of the participants, the negative observations can be explained by the fact that the museum is not large and therefore the density of the participants is high.

The theme of “Attitude” is another of the themes obtained as a result of the analysis of the data. 30% of the participants stated that they were satisfied with the museum's hosting of valuable artifacts. The last theme obtained is “sustainability”. 40% of the participants stated that they would visit the museum again to examine it in more detail.

Results and recommendations

The vast majority of the participants had very few museum experiences. More than half of the participants expressed their expectations about the museum as a small museum limited to the Kuvayı Milliye period and on the scale of Balıkesir. However, the museum is also an archaeology museum. Evaluating the museum visit within the framework of its contribution to learning, the participants expressed their impressions of the museum; positively, such as curious, emotional and happy. It can be stated that such museum visits, which emphasize the sense of curiosity, facilitate new learning. For this reason, the use of outdoor learning environments in lessons is also very valuable in terms of social sciences.

During the museum visit of the participants, it is noteworthy that they express that they have gained gains such as interacting directly with objects, acquiring knowledge, using thought and imagination, and being aware of cultural and historical values. In this context, in order to create the expected effect, it is important that the museum's atmosphere and exhibition areas are interesting in terms of architecture and aesthetics, as well as containing valuable works.

In line with the results obtained from the research; First of all, the process of obtaining official permission for museum tours should be clearly explained, considering that the majority of the participants had little museum experience for a pre-service teacher. Secondly, the participants stated that they did not visit the Balıkesir Kuvayı Milliye Museum despite living in Balıkesir for a long time. For this reason, it is necessary to develop enriched applications that include interesting and work-oriented educational activities for all age groups that will make museums the centre of attention, to carry out promotional activities and to determine a slogan, which is a modern approach for museum promotion.

Finally, the results of the research revealed the necessity of good planning for an efficient museum tour. Because an effective learning will take place in the museum with a museum visit made within the plan and program; In planning, it is recommended to make a flexible planning by clearly revealing the characteristics of the group to be visited, the characteristics of the museum and the targeted achievements.

Giriş

Eğitim ve öğretim süreçlerinin en önemli parçası belki de yöntemdir. Yapılmak istenilen öğrenmenin nasıl yapılacağına, sürecin nasıl işletileceğine ve öğrenmenin kalıcılığına yönelik yapılan sistemli bir planlama (Demirel ve Ün, 1987:190) olarak da tanımlanan yöntemin belirlenmesinde hedef kitlenin öğrenme ihtiyaçları ve merakları da doğrudan ilgilidir (Önal, 2021: 247). Dolayısıyla öğretimde kullanılan yöntemler belirlenirken hedef kitleyi dikkate almak ve yakın çevreden başlayarak onların öncelikli öğrenme ihtiyaçlarını belirlemek gerekir. Burada dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de öğrencilere yeni deneyimler sunmaktır. Sınıf içerisinde uygulanan çeşitli yöntemlerle öğrencilere sunulmaya çalışılan deneyimler, sınıf/okul dışı öğrenme ortamları ile zenginleştirilerek farklı deneyimlerin kazanılmasına da yardımcı olacaktır.

Sanal yaşamın, sosyal yaşama karşı git gide baskın hale gelmesi, öğrenme ortamlarının da sanallaşmasına neden olabilmektedir. Öğrencileri okul dışı öğrenme ortamlarına götürmek veya kendilerinin gitmelerini teşvik etmek yerine sanal gezilerle veya sınıfta kullanılan görsellerle bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmak da farklı bir yöntemdir. Bununla birlikte gerçek hayat deneyimlerini sınıf içinde görsellerle sunmaya çalışmak, öğrencilerin beceri düzeylerini artırmadığı gerekçesi ile eleştirilmektedir (Artvinli, 2010; Coşkun Keskin ve Kaplan, 2012; Dilli, 2017; Önal, 2021; Artvinli, Aydın ve Tezci, 2019; Çopur ve Önal, 2021). Öğrencilerin becerilerini geliştirmek veya yeni beceriler kazandırmak için okulun dışına çıkıp, yeni deneyimler yoluyla öğrencilerin öğrenme isteklerinin artırılması bu süreçte öğrenmeye yardımcı olabilecek en önemli etkenlerden biri olabilecektir. Bu gibi durumlarda başvurulması gereken ilk yerlerden birisi olan müzeler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini farklı şekillerde geliştirmeye yardımcı olduğundan öğretmene de öğrenciye de gelişme olanağı sunar (Şimşek, 2011: 2).

Müze ve ören yerlerindeki eğitimlerde, objelerin doğal haliyle veya kendi yerlerinde görülmesinin yanında, derinlemesine gözlem yapılması, ona dokunulabilecek kadar yaklaşılması hatta kokusunun bile duyulabilmesi gibi deneyimlerle birçok öğrenme ortamından daha etkili olabilmektedir. Tüm bilimlerde olduğu gibi sosyal bilimlerde de öğrencide bir merak veya öğrenme isteği oluşturulması öğrenmenin en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Sanal mekân veya görseller yerine objenin/mekânın gerçek halini veya kendi tarihine ait özelliğini gözlemlemek, onun hakkında yorumlar yapmak, öğrencilerde bilişsel alanın da gelişimine katkı sağlayacaktır (Önal, 2021: 248). Bu nedenle okul dışı öğrenme ortamlarının derslerde kullanımı sosyal bilimler açısından da oldukça değerlidir.

Literatür taraması

“Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı” (Türk Dil Kurumu, 2022) olarak tanımlanan müze terimi, Fransızca musée sözcüğünden üretilmiştir. Fransızca’daki bu sözcük ise eski Yunanca mouseion μουσειον "Mousa'lar tapınağı, Mousa'lara adanmış yer" sözcüğünden alıntıdır. Sözcük, Eski Yunanca Moûsa μουσα "sanat tanrıçası" sözcüğünden ion son ekiyle türetilmiştir (etimolojiturkce.com). Yunan mitolojisi içerisinde, her biri sanatlardan birini himaye eden Zeus ve Mnemosyne'in kızları olan dokuz müz ya da periden söz edilmektedir. Örneğin, Clio, tarihî himaye eder. Bu nedenle "periler mabedi" anlamını da taşımaktadır (Estin ve Laporte, 2013).

Tüm dünyada müze konusunda en yetkili kuruluş olarak kabul gören, Uluslararası Müze Konseyi (ICOM-International Council of Museums) tarafından ilk olarak 1946'da yapılan tanıma göre müze, “halka açık sanatsal, teknik, bilimsel, tarihî, arkeolojik materyallerin bütün koleksiyonlarını içeren, hayvanat ve botanik bahçeleri de sergi odaları olduğu durumda kütüphaneleri de içine alan” şekilde tanımlanmıştır. Aradan geçen zamanda müze tanımı defalarca değiştirilmiş olsa da 24 Ağustos 2007 tarihinde Viyana'da yapılan 22. Genel Kurulda kabul edilen ICOM Tüzüğü'ne göre müze; “İnsanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını eğitim, çalışma ve eğlence amacıyla edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, topluma ve toplumun gelişimine hizmet eden, kâr amacı gütmeyen, halka açık, kalıcı bir kurum” olarak tanımlanmıştır (ICOM, 2021). Uluslararası Müze Konseyi, müzelerin görevini tanımlarken onların; “geçmiş ve gelecek arasında eleştirel bir bakış açısı geliştirilebilecek, demokratik, kapsayıcı ve çok sesli alanlar olmasının yanında, eserleri ve örnekleri toplum için güvende

tutan, gelecek nesiller için çeşitli hatıraları koruyan ve tüm insanların bu mirasa eşit erişimini sağlayan kurumlar” olduğunu da vurgulamaktadır (Önal, 2021: 249).

Müze algısıyla ilgili olarak, hiç müzeye gitmemiş ya da müzeler konusunda çocukluğunda kötü bir deneyimi olanlar için müze imajının, “tozlu raflar, kurumuş ve parçalanmış objeler, didaktik yazılar, ziyaretçilerle herhangi bir iletişim kurmayan bir mekân” gibi 19. ve 20.yüzyılın başlarındaki imajıyla kalmıştır” diye belirtilmektedir (Lord, 2005: 148). Oysa zaman içerisinde hem müze kavramı hem de müzecilik alanında büyük değişimler yaşanmış, ziyaretçilerine sadece gözlem değil, aktivite, eğitim ve deneyimler sunulur hale gelmiştir. Çünkü aradan geçen zaman zarfında hem de işlevinde hem de tanımında değişiklikler olan müzenin tanımındaki en önemli değişim, tanımındaki “somut” ifadesinin yanına “soyut” ve “eğitim” kavramlarının de eklenmesidir. Dolayısıyla geçmiş yaşamın izleri, gelenekler ve insanların düşünceleri bile müzeler vasıtası ile aktarılabilir duruma gelmiştir (Kandemir ve Uçar, 2015: 19). Bu haliyle müzeler artık ziyaretçileri için, sergilenen objelerle ziyaretçiler arasında bağlantı kuran birer iletişim merkezi haline de gelmiştir (Adıgüzel, 2019: 30).

Tam da buradan hareketle günümüz modern müzeleri, insanları kendisine çekebilmek için bir takım slogan veya vaatler içeren ifadeleri ön plana çıkarmaktadır. Bu yeni süreç müzeler için her geçen gün artan sayıda devam ettiğine göre, günümüz müzelerini ziyaret etmenin amacı sadece gezip görmek değil, birtakım eğitimler, aktiviteler veya deneyimler yoluyla müze ziyaretinden bir kişisel hikâye çıkarma amacı da gütmektedir. Bu nedenle müzelerde en çok dikkat edilen hususlardan birisi de ziyaretçinin ilgisi çekip, onu gözlediği obje ile aynı zamana götüreceği ve objenin işlevini yerinde ve kendi zamanında görebilecek bir deneyime ulaşturmaktır (Doering, 1999: 83; Önal, 2021: 250, 251). Örneğin The British Museum, sayfasında şu sloganı yayınlamıştır: iki milyon yıllık insanlık tarihini keşfedin ve insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar dünya çapındaki kültürleri deneyimleyin. Dünyanın en fazla ziyaret edilen müzelerinin başında gelen Louvre Müzesi ise ziyaretçileri kendisine çekmek için macera arayanlara, hayattan sıkılanlara, öğrenmek isteyenlere vs rutinin dışına çıkaracak olan bir slogan üretmiş ve sayfasını açanları “escape with the Louvre” ifadesi ile karşılamayı tercih etmiştir. Burada da ziyaretçilere farklı bir kişisel hikâye deneyimi vaat edilmiştir.

Türkiye’deki müzeler de ziyaretçilerinin ilgisini çekebilmek için benzer slogan ve vaatlerde bulunmaktadır. Bursa Kent müzesi, “müzeye maruz kalmayıp, müzeyi yaşamak” vaadiyle çocuklara yönelik müze eğitimlerini müze içerisinde yapabilecek bir eğitim programı bile yürütmektedir. Troya Müzesi ise “Troya’nın katmanlarına benzersiz bir yolculuk...” sloganı ile ziyaretçilerine tarihe yolculuk deneyimi vaat etmektedir. Arkeoloji müzeleri, tarihi ve kültürel mekanları veya objeleri sergileyen müzeler kadar tarihin kendisinin sergilendiği ve büyük bir kısmı ören yeri olarak adlandırıldığı müzeler de eğitim açısından oldukça değerli mekanlardır. Bunların yanında oyuncak, kâğıt, denizcilik, ormancılık, dokumacılık, ulaştırma, pul ve göç temalı gibi daha spesifik müzeler de eğitim açısından okul dışı öğrenme ortamlarının bir bileşeni olarak düşünülebilecek mekanlardır.

Okul dışı öğrenme ortamları, aslında her dönemde önemli bir eğitim alanı olsa da kökeni belki de Sokrates’e kadar giden öğrenci merkezli yaklaşımların günümüzdeki felsefi ifadelerinden birisi olarak yeniden popüler hale gelmiştir. Sosyal bilimler için okul dışı öğrenme ortamı denilince doğal ve beşerî çevredeki bilginin toplandığı veya orijinal haliyle korunduğu mekanlar hemen akla gelen yerlerdir. Atagök (1994: 74), Eğitimin tanımları içerisinde yer alan bilgiyi aktarma, geliştirme, düşündürme, karşılaştırma ve yaratıcılık gibi ifadelerdeki görevler için ayrı ayrı uğraşlar yerine müzeleri işaret ederek müzelerin, bilgiyi aktaran, nesnelere arasındaki bağları göstererek karşılaştırma becerisi kazandıran, gözlem, mantık ve izleme süreçleri ile de yaratıcı düşünme becerisi kazandıran mekanlar olduğunu söylemiştir.

Ülkemizde uzun yıllar öğrenci, öğretmen ve idareci üçgeninde yapılan birbirinden farklı etkinlikler içerisinde yapılan müze ziyaretlerinin bir plan dahilinde ve amaca yönelik olması adına 2001 yılında başlayan Eğitim Ortamı Olarak Müzeler konulu konferanslar dizisi bir milat olarak kabul edilebilir. Bu süreçten sonra yapılan çalışmalar sayesinde en somut adımlar ise 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan iş birliği protokolü ile atılmıştır. Bu protokol ile müzelerin, öğretmenler tarafından eğitim öğretimi ortamı olarak kullanılırken; öğrenciler için de okulda

öğrendiklerini, gerçek objelerin sergilendiği mekanlarda pekiştirerek, beceriye erişmeleri için Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne "Müze Eğitimi Sertifika Programı" başlatılmıştır (Önal, 2021: 252). Bu konudaki eğitimlerin nasıl verilmesi gerektiği konusunda da bir rehber niteliği taşıyan "Müze Eğitimi Öğretmen El Kitabı" ve "Müze Etkinlik Kitabı" yayınlamıştır.

Yıllık planlar yapılırken, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmaya zorunda olan öğretmenlerin karar vermesi gereken konulardan birisi de doğal olarak, bu öğrenmenin nerede gerçekleşeceği. Bu nedenle öğretmenlerin okul dışındaki öğrenme ortamları hakkında da bilgisi olmalıdır. Özellikle müze ve öğren yerlerinin kullanımı konusunda öğretmenlerin ön yeterlilikleri için eğitim fakültelerindeki derslerinde de bu konuya önem verilmelidir. Zira öğretimi sınıf dışına da taşıyabilen, öğrenmenin sadece okul duvarları arasında değil farklı mekanlarda da gerçekleşebileceği konusu akademik çalışmaların öneriler kısmında sıklıkla vurgulanır hale gelmiştir (Adıgüzel ve Öztürk, 1999; Garipağaoğlu, 2001; Kızılcıoğlu, 2003; Çetin, Kuş, ve Karatekin, 2010; Akbulut ve Artvinli, 2011; Kuruoğlu Maccario, 2002; Gök ve Girgin, 2011; Özgen, 2011; Coşkun Keskin ve Kaplan, 2012; Meydan ve Akkuş, 2014; Bülbül, 2016; Çiftçi ve Dikmenli, 2016; Dilli, 2017; Dilli, Bapoğlu Dümenci, ve Kesebir, 2018; Demirel, 2019; Karadeniz Akdoğan, Durmaz, Kimzan, ve Acer, 2019; Özrili, 2019).

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan dikkat edilecek hususlarda: "Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir". İfadeleri yer almaktadır (MEB, 2018: 10). Programda yer alan Sosyal Bilgilerin Özel Amaçları başlığı altında ise "Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları" ifadesi de yine okul dışı öğrenme ortamlarına atıf yapmaktadır.

Geçmişten günümüze ders kitapları içerisindeki değer aktarma bölümlerinin en önemli bileşenlerinden olan müze ve öğren yerleri, günümüz programlarında tavsiyenin de ötesinde bir önerme ile gidilip görülmesi ve öğrencilere farklı deneyimler yaşatılması istenilen modern bir eğitim öğretim ortamı haline gelmiştir. Öğrencilerin bu mekanları kullanarak öğrenme ihtiyaçlarını gidermelerinin yolu da onları bu mekanlara götüreceği/yönlendirecek öğretmenlerin olmasıdır. Dolayısıyla okul dışı öğrenme ortamları konusu ele alınırken her halükârda öğretmen eğitimi ön plana çıkmaktadır. Bu konuda Işık, (2006: 304), Müzeler ve Tarihi Yerler Yoluyla Öğretim başlıklı çalışmada, çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, daha önce müzeler ve tarihi mekanları öğretim aracı olarak kullanmadıklarını tespit etmiştir. Bu öğretmenler, araştırma sırasında aldıkları eğitim sayesinde okul dışı öğrenme ortamlarından olan müzeler ve tarihi mekanları, öğrenme ortamı olarak kullanacaklarını belirtmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı üzere, öğretmen eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının iyi işlenmesi gerekmektedir. Bunun en kolay yolu da öğretmenleri işin mutfağında yani eğitim fakültelerinde, henüz öğretmen adayı iken başta müze ve öğren yerleri ile yaşanan mekânın içerisinde veya yakın çevresinde eğitim için kullanılabilir alanların belirlenmesi ve bunların öğrenme ortamı olarak kullanılmasında bilgi ve beceri sahibi yapmaktan geçer. Bu bağlamda çalışmada; Eğitim amaçlı bir müze gezisi nasıl planlanmalıdır? ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi gezisine yönelik izlenimleri nasıldır? sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırma deseni

Araştırma, sosyal bilgiler dersleri için müze gezisi planının hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve öğretmen adaylarının müze deneyimlerini bütüncül bir yaklaşımla incelemek amacıyla olduğundan, çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması ile tasarlanmıştır. Durum çalışmaları "araştırmacının, bir durumu veya durumları belli bir sürede, birden fazla bilgi kaynağını da içerecek şekilde, derinlemesine veri toplanan bir yaklaşımdır" (Creswell ve Poth, 2018: 96). Başka bir anlatımla, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla irdelenir ve sonuçta bu etkenlerin, ilgili durumları nasıl etkiledikleri ve bu durumlardan nasıl etkilendikleri üzerinde durulur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 289). Yapılan çalışmada da bir müze

gezinin planlanması, düzenlenmesi ve düzenlenen gezinin öğrenciler üzerindeki etkisinin derinlemesine ortaya konulması amaçlandığından çalışmanın durum çalışmasına uygun düştüğü söylenebilir. Bu doğrultuda çalışmada durum olarak Balıkesir Kuvayı Milliye müzesi seçilmiş ve müze ziyareti öncesi, sırası ve sonrasındaki süreçler müze ve öğretmen adayları bağlamında bütüncül olarak ele alınmıştır.

Evren örneklem/çalışma grubu

Araştırma 55 öğretmen adayıyla yürütülmüştür. Katılımcılar, amaçlı örnekleme tekniklerinden birisi olan uygun durum örnekleme (convenience sampling) ile belirlenmiştir (Patton, 2014: 236). Amaçlı örnekleme, araştırmaya konu olan durum hakkında veri elde etme olanağı sunmasına ek olarak (Patton, 2014), çalışmaya gönüllü ve uygun şartları taşıyan katılımcıların belirlenmesine imkân sunduğundan (Creswell J. , 2012) tercih edilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri yazılı yansıtma formu (Ek-1) aracılığıyla toplanmıştır. Form literatürden (Müze çalışma kâğıdı, 2022) yararlanılarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Geliştirme aşamasında dil ve içerik açılarından uzman görüşü alınmıştır. Bu bağlamda çalışma dil açısından bir Türkçe eğitimcisi, içerik açısından iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda formda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin; müze gezisinin yansıtıcı değerlendirmesinin yapılmasını sağlamak adına forma “ne umdum ne buldum” maddesi eklenmiştir. Ayrıca katılımcıların müze ziyareti ile ilgili deneyimlerini belirlemek adına “şu ana kadar kaç defa müze ziyaretinde buldunuz?” maddesi eklenmiştir. Ek olarak gramer açıdan sorunlu ifadeler de düzeltilmiştir. Nihayetinde 18 maddenin yer aldığı bir form elde edilmiştir. Son hali verilen form, etik kurul onayı (Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu 18.01.2022 tarih ve 2022/01 sayılı toplantısı) alındıktan sonra Google Form aracılığıyla uygulanmıştır.

Verilerin analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi yoluyla, kendi içinde anlamlı bölümler oluşturacak şekilde sınıflandırılmış ve anlamca ilişkili olanlar bir araya getirilerek kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar, araştırmacılar dışında bir uzman tarafından da incelenmiştir. Son hali verilen kodlardan, alt temalar oluşturulmuş ve son olarak da alt temaları kuşatan temalar oluşturulmuştur (Patton, 2014).

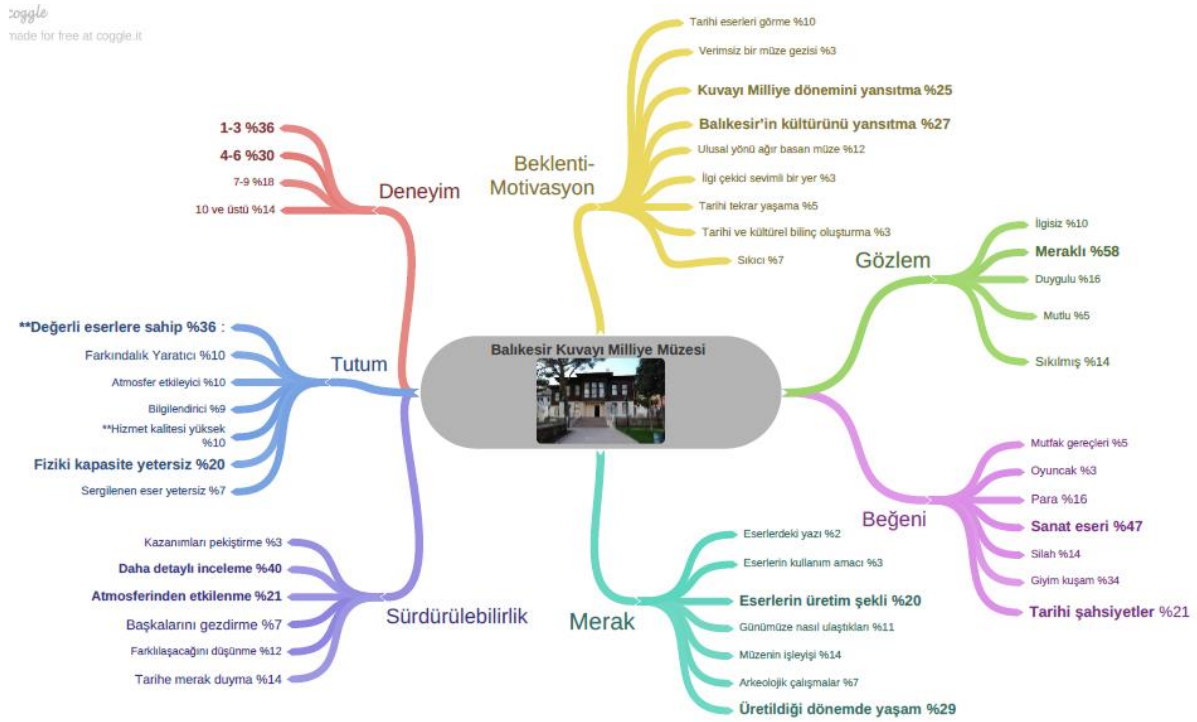
Geçerlik ve güvenilirlik önlemleri

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmanın tutarlılığını göstermek ve güvenilirliğini sağlamak için; kodlama aşamasında verilerin birden fazla karşılaştırılması, analiz edilen verilerin aralıklı olarak tekrar gözden geçirilmesi ve başka bir uzman ya da araştırmacının çapraz kontrolünden geçirilmesi tavsiye edilmektedir (Gibbs, 2007: 36). Bu doğrultuda, sürekli karşılaştırma ve tekrarlı kontroller yapılarak, verilerin güvenilirliği sağlanmaya çalışılırken, başka bir uzman tarafından da analiz edilen verilerin çapraz kontrolü yapılmıştır. Verilerin çapraz kontrolünü yapan alan uzmanından, verilerden yaklaşık %25’lik bir kısmının kodlanması istenilmiş, oluşturulan kodların ve kategorilerin uyuma yüzdesi ise %80 çıkmıştır.

Bulgular ve tartışma

Araştırma verilerinin analizinde kullanılan içerik analizi yöntemi sonucunda; beklenti, merak, beğeni, gözlem, tutum, düşünce ve sürdürülebilirlik olmak üzere yedi ana tema üretilmiştir. Devam eden kısımda bu temalar kodlarla birlikte verilerle (Şekil 1) açıklanmıştır.

Şekil 1: Müze çalışma kağıdından elde edilen veriler

Şekil 1’de yer alan bulgular incelendiğinde çalışma kağıdından elde edilen verilerin yedi temada toplandığı görülmektedir. Bu temalardan ilki “deneyim” temasıdır. Bu temayı oluşturan kodlarda katılımcılar müze deneyimlerini; 1-3 kez (%36), 4-6 kez (%30), 7-9 kez (%18) ve 10 kez ve üstü (%14) olarak ifade etmişlerdir. Dört yıllık bir fakültenin son sınıfına gelmiş katılımcılardan %36’sının 1-3 defa gibi oldukça az sayılabilecek müze deneyimi yaşamış olması dikkate değer bir durumdur. Buna bir de 4-6 defa müze deneyimi yaşayanlar eklendiğinde katılımcıların %66’sı altı ve daha az sayıda müze ziyaretinde buldukları gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu durum; müzeler konusunda yeterli bilince sahip olunmaması, ailelerin kültürel seviyesinin istenilen düzeyde olmaması ve müzelerin halka ulaşma konusunda yeterince çaba sarf etmemelerinden kaynaklanabilir.

Elde edilen temalardan ikincisi “beklenti ve motivasyon” temasıdır. Bu temayı meydana getiren kodlarda katılımcıların %27’si müze ile ilgili beklentilerini Balıkesir’in tarihini ve kültürünü yansıtan küçük bir müze şeklinde ifade etmişlerdir. “Balıkesir ile ilgili birçok bilgiyi ve kültürel öğeyi barındıran bir yer olarak düşünmüştüm” diyen K43 ve “Balıkesir’in tarihini ve kültürünü yansıtan bir müze görmeyi bekliyordum” şeklinde açıklayan K55 katılımcıların bu yöndeki beklentilerine tercüman olmuşlardır. Bu temada öne çıkan bir başka görüş (%25) de müze de sergilenen eserlerin Kuvayı Milliye dönemi ile sınırlı olacaktır. Örneğin; “Yalnızca milli mücadele dönemine ait eserlere sahip bir müze olarak düşünüyordum.” diyen K29 ve “Kuvayı milliye zamanında kullanılan belgelerin, silahların, kıyafetlerin ve eşyaların sergilendiği bir yer olarak düşündüm” diyen K26, beklentileri bu doğrultuda olan katılımcıları temsil eden görüşler ortaya koymuşlardır. Bu beklentin kaynağı katılımcıların müzenin adıyla içeriğinin örtüşeceğini ön görmeleri olabilir. Buna karşın katılımcıların %7’si, müze gezisiyle ilgili beklenti ve motivasyonlarının düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bu gezi ile ilgili beklentilerini “Sıkıcı, görseleğin çok olmadığı bir yer olacağını tahmin ediyorum.” diyen K45 ve “çok sade olacağını ve verimli olmayacağını düşünüyorum” diyen K22, katılımcıların genel beklentilerinin aksi yönünde görüş beyan eden katılımcılar olmuştur. Katılımcıların önceki deneyimleri bu yönde beklenti oluşturmalarına neden olmuş olabilir.

Verilerin analizi sonucu elde edilen temalardan bir diğeri de “merak” temasıdır. Bu temayı oluşturan kodlar incelendiğinde katılımcıların %29’u müzeyi gezerken eserlerin üretildiği dönemde yaşam koşullarını merak ettiklerini ifade etmişlerdir. “Acaba bunları nasıl yaptılar, nerede nasıl kullandılar,

işlerini bunlarla tam olarak halledebildiler mi? gibi sorular oluştu.” diyen K14 ve “O dönemlerde dönen ticaretler nasıldı? ...O dönemlerde yaşasaydım neler hissedirdim?” şeklinde açıklayan K54, katılımcıların merak ettiği konuları örneklendirmişlerdir. Bu temada öne çıkan bir başka soru (%20) dönemin koşullarında eserlerin üretimini nasıl mümkün olduğudur. Örneğin; “insanların o zamanın teknolojisiyle taş üzerindeki işlemleri nasıl bu kadar güzel yapabildikleri, o zamanki paraları nasıl kullandıkları gibi sorular oluştu.” diyen K17 ve “o dönemdeki insanlar bu seviyede zekâ ve işçilik gerektiren eserleri nasıl yapabilmişler?” diyen K19 katılımcıların önemli bir kısmının merak ettiği konulara işaret etmişlerdir. Bu konuların merak edilmesi eserlerin çağının ötesinde sanatsal değere sahip olması ve buldukları dönemin yaşam koşullarına ışık tutmaları ile ilişkilendirilebilir. Katılımcıların en az merak ettikleri konular ise müzenin işleyişi (%2) ve eserlerdeki yazıların ne anlam geldiği (%2). Bu gezi ile ilgili beklentilerini “Acaba buradaki eserlerin bakımı ve korunması nasıl yapılıyor?” diyen K41 ve “Eserler üzerine eski yazıların ve bilgilerin ne olduğunu merak ettim” diyen K36, katılımcıların çok azının merak ettiği konuları ön plana çıkarmışlardır. Katılımcıların bu konuları merak etmeleri, anlamı bilinmeyen yazıların barındırdığı gizemden ve eserlerin öneminden dolayı bakım ve onarımının zorluğundan kaynaklanmış olabilir.

“Beğeni” teması, verilerin analizi sonucu elde edilen temalardan bir diğeridir. Bu temada yer alan “sanat eserleri/tarihi eserler” katılımcıların yaklaşık yarısının (%47) müze deneyimi sırasında en çok dikkatlerini çeken ve beğenilerini kazanan kod olmuştur. Bu konuda K41 beğenisini “Başı olmayan kadın heykeli çok etkileyici çünkü o zaman da bu kadar güzel ve ayrıntılı heykel yapılacağını tahmin edemezdim. Sanki eski çağlarda heykel sanatı günümüzden daha ileriymiş fikri uyandı bende” sözleriyle ifade ederken; K32 düşüncelerini “Minyatür insan heykelcikleri etkiledi çünkü o zamanlarda o şartlarda bu kadar detaylı işçilikle heykel yapımı çok zordu” şeklinde ifade ederek katılımcıların önemli bir kısmının beğenisini dile getirmişlerdir. “Giyim kuşam” katılımcıların beğenisini önemli ölçüde (%34) kazanan bir başka alt tema olmuştur. “...hamamda yeni nişanlı kızların kendini göstermek için giydikleri yüksek takunyalar çok ilgimi çekti.” diyen K36 ve “kıyafetler yöresel kültürümüzü olduğu gibi yalın halde aktarmış” diyen K11 katılımcıların önemli bir kısmının beğenisini dile getirmişlerdir. Katılımcıların beğenisinin bu alanlara kayması tarihi eserlerin/sanat eserlerinin hayret uyandırıcı bir sanatsal değere sahip olması ve kıyafetlerin kültürel değerleri günümüze taşıyan bir araç olmasıyla ilintili olabilir. Mutfak araç gereçleri (%5) ve oyuncak (%3) katılımcıların en az dikkatlerini çeken ve beğenilerini kazanan alt temalar olmuşlardır. “...malzemesi kemik olan yemek kaşığı gördüğümde geçmişle bugün arasında bir karşılaştırma yaptım. İnsanların doğada var olan nesnelere farklı amaçlarla kullanmış olması dikkatimi çekti.” diyen K40 ve “Kazılardan bulunan eşyalar, kıyafetler, oyuncaklar beni etkiledi” diyen K18, katılımcıların çok azının beğenisini kazanan alanlara dikkat çekmişlerdir. Mutfak araç gereçleri ve oyuncakların katılımcıların dikkatini yeterince çekmemeleri bu alanda sergilenen eserlerin sayıca az olmasından kaynaklanabilir.

Elde edilen bir başka tema olan “gözlem” temasını oluşturan kodlar incelendiğinde. Katılımcıların %58’i, müze gezisi esnasında arkadaşlarının meraklı olduğunu gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. “Dikkatlice hangi eserin ne olduğunu incelediklerini ve meraklı bir şekilde tüm eserlerle ilgili bilgi sahibi olmaya çalıştıklarını gözlemledim” diyen K28, katılımcıların yarısından fazlasının gözlemlerini kelimelere dökmüştür. Bu temada ortaya çıkan alt temalar incelendiğinde katılımcıların çok büyük çoğunluğu (%76) gözlemlerini meraklı, duygulanmış ve mutlu gibi olumlu olarak ifade ederken; diğer katılımcılar gözlemlerini ilgisiz ve sıkılmış gibi olumsuz kelimelerle ifade etmişlerdir. “Eserleri merakla gözlemlediler, yoğun ilgi ve merak vardı fakat kalabalığın yoğunluğundan dolayı sıkılanlar vardı.” diyen K29 ve “içerik olarak beğenildi ancak binanın küçüklüğü arkadaşları sıkıldığını gözlemledim” diyen K6 düşüncelerini olumsuz olarak ifade eden katılımcılara örnek olarak verilebilir. Katılımcıların gözlemlerinin büyük ölçüde olumlu olması müzedeki eserlerin ilgi çekici olması ve rehberin etkisiyle ilişkili olabilir. Katılımcıların ifadelerine de yansıdığı gibi olumsuz gözlemler de müzenin yeterli mekâna sahip olmaması ve buna bağlı olarak da katılımcı yoğunluğunun fazla olmasıyla açıklanabilir.

“Tutum” teması verilerin analizi sonucu elde edilen temalardan bir diğeridir. Bu tema altındaki kodlara bakıldığında katılımcıların %30’u müzenin değerli eserler barındırmasından hoşnut olduklarını ifade etmişlerdir. “Gerçekten tarihsel değer taşıyan çok güzel eserler sergileniyor...” diyen K28 ve “Objelerle doğrudan etkileşim kurdum, bilgi edindim, düşünce ve hayal gücümü kullandım, müzeyi anlamaya

çalıştım kültürel değerlerimizi ve tarihi değerlerimizi gördüm. Bana kattığı şeylerden dolayı mutluyum.” şeklinde açıklayan K45 katılımcıların önemli kısmının müzeye ilişkin tutumlarını ortaya koymuşlardır. Buna karşın katılımcıların dikkate değer bir kısmı (%20) da fiziki kapasite yetersizliğinden hareketle olumsuz tutuma sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Olumsuz tutuma sahip olanlardan birisi olan K22 bu konudaki düşüncelerini “Eserlerin sergilenmiş olduğu binanın yetersiz olması ve depolarda olan tarihi eserlerin bina içersin de yer olmadığı için depoda tutulması hoşuma gitmedi.” şeklinde ifade ederken K41 tutumunu “küçük, sıkışık, karmaşık” gibi öz ifadelerle ortaya koymuştur. Bu ifadeler müzenin tarihsel değeri yüksek, farkındalık yaratıcı eserler barındırması katılımcıların olumlu tutum geliştirmelerini sağlarken, fiziki kapasite yetersizliği nedeniyle yeterince eserin sergilenmemesi de olumsuz tutum geliştirmelerine neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Elde edilen son tema ise “sürdürülebilirlik” temasıdır. Bu temayı oluşturan kodlar katılımcıların %40’nın müzeyi daha detaylı incelemek için tekrar ziyaret edeceklerini göstermektedir. Bu konudaki düşüncelerini “Daha çok vakit geçirmek ve eserleri daha detaylı incelemek isterim.” şeklinde ifade eden K48 ve “Kalabalık olduğumuzdan dolayı eserleri detaylı inceleyemedim. Bu yüzden tekrar gelmek isterim.” şeklinde açıklayan K43, katılımcıların yarısına yakınının müzeyi tekrar ziyaret etme isteklerini gerekçelendirmişlerdir. Müzenin atmosferinden etkilenme (%21) bu temada öne çıkan bir başka alt tema olmuştur. K26 “o büyüğü ortamda tekrar bulunmak için tekrar ziyaret etmek istiyorum.” diyerek müzenin etkileyici atmosferine yönüne dikkat çekmiştir. Bu ifadeler müze ziyaretlerinin sürdürülebilirliğinin bazen olumsuz bir deneyimden bazen de etkileyici bir atmosferden kaynaklanabileceğini göstermesi bakımından manidardır. Kazanımları pekiştirme, katılımcıların müzeyi tekrar ziyaret etme nedeni olarak en az ifade ettikleri (%3) alt tema olmuştur. Bu müzeyi tekrar ziyaret etme nedenini “bu müzeye geçmiş ile bugün ve gelecek bağlamında daha iyi bağlantı kurmak, kültürel mirasa ve değerlerimize duyarlı davranmak gibi becerileri kazandırdığını düşündüğüm için bir kez daha gelmek isterim.” şeklinde ortaya koyan K40, katılımcıların çok azının vurguladığı bir nedene işaret etmiştir. Kazanımları pekiştirme alt temasının, az sayıda katılımcı tarafından bile olsa doğrudan vurgulanması eğitim amaçlı bir müze gezisi açısından dikkate değer bir durum olarak görülebilir.

Sonuç ve öneriler

Katılımcıların büyük çoğunluğu, bir öğretmen adayı için, az sayılabilecek müze deneyimi yaşamış olması dikkate değer bir sonuçtur. Okul-müze koordinasyonun yeterince sağlanamaması (Gökmen, 2004; Selanik Ay ve Kurtdede Fidan, 2014) ve eğitimin diğer paydaşları olan öğretmen ve velilerin müze ziyaretlerine çeşitli gerekçelerle mesafeli yaklaşımları (Selanik Ay ve Kurtdede Fidan, 2014) öğrencilerin müzelerden eğitsel açıdan yeterince yararlanmalarına neden olduğu ifade edilebilir. Ek olarak müze adının ziyaretçilerin beklenti ve motivasyonlarını etkileyen bir başka faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası müze ile ilgili beklentilerini, Kuvayı Milliye dönemi ile sınırlı ve Balıkesir ölçeğinde küçük bir müze şeklinde ifade etmişlerdir. Halbuki müze aynı zamanda bir arkeoloji müzesi özelliğini de taşımaktadır. Bu bağlamda müzeleri ilgi odağı haline getirecek faaliyetler düzenlenmesi, geziler için izin alma prosedürünün kolaylaştırılması ve yönetici, öğretmen ve veli arasında sorumluluk paylaşımı yapılması (Gökmen, 2004; Selanik Ay ve Kurtdede Fidan, 2014) müzelerden eğitim amaçlı yararlanmayı teşvik edeceği düşünülebilir. Bu bağlamda günümüz modern müzeleri, insanları kendisine çekebilmek için bir takım slogan veya vaatler içeren ifadeleri ön plana çıkarmaktadır. Bu yeni süreç müzeler için her geçen gün artan sayıda devam ettiğine göre, günümüz müzelerini ziyaret etmenin amacı sadece gezip görmek değil, birtakım eğitimler, aktiviteler veya deneyimler yoluyla müze ziyaretinden bir kişisel hikâye çıkarma amacı da gütmektedir. Bu nedenle müzelerde en çok dikkat edilen hususlardan birisi de ziyaretçinin ilgisi çekip, onu gözlediği obje ile aynı zamana götüreceği ve objenin işlevini yerinde ve kendi zamanında görebilecek bir deneyime ulaştırmaktır (Doering, 1999; Önal, 2021).

Müze ziyaretini, öğrenmeye olan katkısı çerçevesinde, değerlendiren katılımcılar müze izlenimlerini; meraklı, duygulu ve mutlu gibi olumlu olarak ifade etmişlerdir. “Öğrenme merakla başlar dolayısıyla öğrencide bir merak veya öğrenme isteği oluşturulması öğrenmenin en önemli aşamasını oluşturmaktadır” genel kabulünde yola çıkarak bu ziyaretlerin yeni öğrenmelere kapı araladığı ifade edilebilir. Bu nedenle okul dışı öğrenme ortamlarının derslerde kullanımı sosyal bilimler açısından da oldukça değerlidir. Müze ziyaretlerinin öğrencilerin merak duygularını geliştirdiğini ve öğrenmeye karşı

İlgilerini artırdığını ortaya koyan çalışmalar (Tırpan, 1982; Egüz ve Kesten, 2012; Karagözoğlu, 2020) araştırmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Ayrıca birden çok duyu organına hitap eden uyaranlar barındıran müzeler, somut, anlamlı ve kalıcı öğrenme fırsatları sunar (Küçükahmet, 2014). Dolayısıyla geçmiş yaşamın izleri, gelenekler ve insanların düşünceleri bile müzeler vasıtası ile aktarılabilir duruma gelmiştir (Kandemir ve Uçar, 2015). Bu haliyle müzeler artık ziyaretçileri için, sergilenen objelerle ziyaretçiler arasında bağlantı kuran birer iletişim merkezi haline de gelmiştir (Adıgüzel, 2019). Bu bağlamda müzeler merak, soru sorma, araştırma ve sonuç olarak yeni buluşlara temel teşkil etmesi (Tırpan, 1982) açılarından zengin öğrenme fırsatları sunduğu ifade edilebilir.

Katılımcıların müze ziyareti esnasında; *objelerle doğrudan etkileşim kurma, bilgi edinme, düşünce ve hayal gücünü kullanma, kültürel ve tarihi değerlerin farkına varma* gibi kazanımlar edindiklerini ifade etmeleri dikkate değer görülmektedir. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte bulgulara ulaşan Atagök (1994), eğitimin tanımları içerisinde yer alan bilgiyi aktarma, geliştirme, düşündürme, karşılaştırma ve yaratıcılık gibi ifadelerdeki görevler için ayrı ayrı uğraşlar yerine müzeleri işaret ederek müzelerin, bilgiyi aktaran, nesnelere arasındaki bağları göstererek karşılaştırma becerisi kazandıran, gözlem, mantık ve izleme süreçleri ile de yaratıcı düşünme becerisi kazandıran mekanlar şeklinde ifade ederek müzeler önemli bir misyon yüklemiştir. Müze atmosferinde objenin/mekânın gerçek halini veya kendi tarihine ait özelliğini gözlemlemek, onun hakkında yorumlar yapmak, öğrencilerde bilişsel alanın da gelişimine katkı sağlayacaktır (Önal, 2021). Bu bağlamda beklenen etkiyi oluşturmak adına müzenin değerli eserler barındırması yanı sıra müze atmosferinin ve sergileme alanlarının mimari ve estetik açılarından ilgi çekici olması önemli görülmektedir.

Katılımcıların dikkate değer bir kısmı Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi'nin fiziki kapasite yetersizliğinden ve müze binası niteliğini yeterince taşınamamasından hareketle müzeye karşı olumsuz tutuma sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Farklı bir amaçla inşa edilmiş olan yapıların düzenlenmesiyle oluşturulmuş müzelerin, genellikle temasız olduklarını ve sürecin gözlemlenemediği ifade eden Meydan ve Akkuş, 2014, bu tür müzeleri "birer ölü müze" olarak değerlendirmişlerdir. Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi için bu nitelendirme ağır kaçsa da müzenin ihtiyaca cevap verecek nitelikte bir binaya kavuşturulması ve tematik olarak düzenlenmesi ile müze eğitim amaçlı kullanımı açısından daha işlevsel bir yapıya kavuşacaktır. Bu yönde atılacak bir adımın müze ziyaretinin sürdürülebilirliğini sağlamak adına da yararlı olacağı söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

1. Katılımcıların büyük çoğunluğu, bir öğretmen adayı için, az sayılabilecek müze deneyimi yaşamış olmasından hareketle, Müze gezilerde resmi izin alma sürecinin kolaylaştırılması, yönetici, öğretmen ve veli arasında sorumluluk paylaşımı yapılması (Gökmen, 2004; Selanik Ay ve Kurtdeğede Fidan, 2014), sağlanarak alt kademelerden başlayarak bir müze kültürü tesis edilmesi ve müze gezileri için alınması gereken izin süreçlerinin bir iş akış şemasına bağlanıp yayımlanması
2. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar, uzun bir süredir Balıkesir'de yaşamalarına karşın Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesini ziyaret etmediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle müzeleri ilgi odağı haline getirecek her yaş grubuna yönelik ilgi çekici, eser odaklı ve örtük öğrenme ilkelerine uygun eğitim aktivitelerinin yer aldığı zenginleştirilmiş uygulamalar geliştirmeleri (Doering, 1999; Meydan ve Akkuş, 2014; Önal, 2021) ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmaları ve müze tanıtımı için modern bir yaklaşım olan slogan belirlenmesi
3. Katılımcılar ayrıca, Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi'nin fiziki kapasite yetersizliğinden ve müze binası niteliğini yeterince taşınamamasından hareketle müzeye karşı olumsuz tutuma sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Müzenin, ihtiyaca cevap verecek nitelikte bir binaya kavuşturulması ve tematik olarak düzenlenmesi,
4. Araştırmanın sonuçları verimli bir müze gezisi için iyi bir planlama yapılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Plan ve program dahilinde yapılan bir müze ziyareti ile müzede etkin bir öğrenmenin gerçekleşeceğinden (Buyurgan, 2017) yola çıkarak; planlamada gezi yapılacak grubun özellikleri, müzenin özellikleri ve hedeflenen kazanımlar net olarak ortaya konularak esnek bir planlama yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, H., ve Öztürk, F. (1999). Türk eğitim düşüncesinde okul müzesinden müze pedagojisine değişim. *Eğitim Bilim*, 14(114), 73-81.
- Adıgüzel, Ö. (2019). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(1), 23-43.
- Akbulut, G., ve Artvinli, E. (2011). Effects of Turkish railway museums on cultural tourism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 19, 131-138.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak: Aksiyon (Eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*(21), 184-218.
- Artvinli, E., Aydın, R., ve Tezci, İ. (2019). Environmental attitude levels of primary teachers candidates. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 6(2), 62-78.
- Ata, B. (2002). *Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri* [Yayımlanmamış doktora tezi], Gazi Üniversitesi.
- Atagök, T. (1994). Kültür ve toplum. *I. Müzecilik Sempozyumu*, Dz. K.K. Basımevi.
- Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze gezisini nasıl gerçekleştirebiliriz? *Milli Eğitim*, 317-343.
- Bülbül, H. (2016). Müze ile eğitim yoluyla ortaokul öğrencilerinde kültürel miras bilinci oluşturma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 6(3), 681-694.
- Coşkun Keskin, S., ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(41), 95-115.
- Creswell, J. (2012). *Educational research : Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4. Baskı)*, Pearson Education Inc.
- Creswell, J., ve Poth, C. (2018). *Qualitative inquiry and research design choosing among five approaches. 4th Edition*, SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks.
- Çetin, T., Kuş, Z., ve Karatekin, K. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 158-180.
- Çetin, Y. (2002). Çağdaş Eğitimde Müze Eğitiminin Rolü ve Önemi. (2002). *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 8, 57-61.
- Çiftçi, T., ve Dikmenli, Y. (2016). Öğretmenlerin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 363-282.
- Çopur, A., ve Önal, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde örnek bir müze gezisi planı. *9. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES 2021)*. Bolu.
- Demirel, Ö., ve Ün, K. (1987). *Eğitim terimleri*, Şafak Matbaası.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*(214), 303-316.
- Dilli, R., Bapoğlu Dümenci, S. S., ve Turgut Kesebir, G. (2018). Müzede çevre eğitimi kapsamında okul öncesi dönemi çocuklarına yenilenebilir enerji kaynaklarının anlatılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 421-432.
- Doering, Z. D. (1999). *Strangers, Guests or clients? Visitor experiences in museums*, Smithsonian Institutional.
- Egüz, Ş., ve Kesten, A. (2012). Sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 81-103.
- Estin, C., ve Laporte, H. (2013). *Yunan ve Roma mitolojisi*. (M. Eran, Çev.), Tübitak Yayınları.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 4, 13-30.
- Gibbs, R. (2007). *Analyzing qualitative data*, Sage Publication Inc.
- Gök, Y., ve Girgin, M. (2011). Ortaöğretim Coğrafya programında deney ve gezi-gözlemin önemi. *Doğru Coğrafya Dergisi*(6), 61-73.
- Gökmen, C. O. (2004). İlköğretim 1. kademedeki müzelerin öğretim ortamı olarak yeri [Yayımlanmamış tezsiz yüksek lisans projesi], Ankara Üniversitesi.
- <https://www.etimolojiturkce.com/>. (2022). *Etimoloji Türkçe*. 04 05, 2022 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/arama/müze> adresinden alındı
- ICOM. (2021). *Museum definition*. Mayıs 10, 2021 tarihinde International Council of Museums: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> adresinden alındı.
- Isik, H. (2013). The effect of education-project via museums and historical places on the attitudes and outlooks of teachers. *International Journal of Academic Research*, 5(4), 300-306.,

- Kandemir, O., ve Uçar, Ö., (2015). Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekanlarının oluşturulmasına yönelik tasarım girdileri. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 5(2), 17-46.
- Karadeniz Akdoğan, K., Durmaz, E., Kimzan, İ., ve Acer, D. (2019). Bir öğrenme ortamı olarak müze atölyeleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 399-413.
- Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitimine ilişkin görüşleri: Yozgat müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)* 6(1), 33-50.
- Kartal, A., ve Şeyihoğlu, A. (2020). Öğrenci bakış açısıyla sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında müzeler. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 128-146. doi:10.30855/gjes.2020.06.01.008
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). İlköğretim okullarında bir kırsal yerleşmeye düzenlenecek gözlem gezisinde gerçekleştirilecek etkinlikler ile bir gezi planı önerisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(9), 1-21.
- Kuruoğlu Maccario, N. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 275-285.
- Küçükahmet, L. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Nobel.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2021). Mayıs 14, 2021 tarihinde T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43253/genel-mudurlugumuz-bagli-muzeler-ve-oren-yerleri.html> adresinden alındı.
- Lord, B. (2005). Representing enlightenment space. S. MacLeod içinde, *Reshaping Museum Space. Architecture, Design, Exhibitions* (s. 146-157). Routledge.
- MEB. (2019). *Müze eğitimi*. (Ö. Y. Müdürlüğü, Dü.), Millî Eğitim Bakanlığı.
- Meydan, A., ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*(29), 402-422.
- Miles, M., ve Huberman, A. (2016). *Nitel veri analizi (2. Baskı)*. (Çev. Ed. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy), Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Öğretim programı*. Mayıs 5, 2022 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden alındı.
- Müze çalışma kağıdı. (2022). <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=116013> adresinden alındı.
- Önal, H. (2021). Coğrafya eğitiminde müze-ören yerleri ve kullanımı. E. Artvinli, ve Y. Değirmenci içinde, *Uygulama örnekleriyle coğrafya öğretiminde yeni yaklaşımlar 2 (Cilt II, s. 241-271)*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgen, N. (2011). Fiziki coğrafya dersi öğretim metoduna farklı bir yaklaşım: Gezi gözlem. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 373-388.
- Özrili, Y. (2019). Türkiye'deki müzelerin öğrenme amaçlı olarak yapılandırmacı eğitim yaklaşımına katkısı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(46), 261-284.
- Patton, M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. 3. Baskıdan Çeviri. Bütün, M. ve Demir, S. B. (Edt.)*, Pegem Akademi.
- Saban, A. (2013). *Öğrenme ve öğretme süreci*, Nobel Yayınları.
- Selanik Ay, T., ve Kurtdede Fidan, N. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 69-89.
- Şimşek, C. L. (2011). *Fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamı*, Pegem Akademi.
- Tırpan, N. (1982). Müzeler ve eğitim. *Müze Dergisi*, 20-21.
- Türk Dil Kurumu. (2022). 04 05, 2022 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı)*, Seçkin Yayıncılık.

Etik kurul onayı

Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu tarafından 18.01.2022 tarih ve 2022/01 sayılı toplantısında etik kurul onayı alınmıştır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Ek:1**Balıkesir Kuvayi Milliye Müzesi Yansıtıcı Yazma Kâğıdı****Tarih:**

- Şu ana kadar kaç defa müze ziyaretinde buldunuz?
0 1-3 4-6 7-9 10 ve üstü
- Müze ziyaretlerinizin planlamasını nasıl gerçekleştirdiniz? (Sayı belirtiniz).
a) Aile ile b) Okul veya kurum aracılığıyla c) Kendi çabanızla
(.....) (.....) (.....)
- Müzelerden yararlanma durumlarınızı etkileyen faktörler nelerdir? (Ulaşım, gezi ücreti, ilgi.....)
- Kuvayi Milliye Müzesi'ni gezmeden önce müzeyi düşünüyorum.
- Müzenin içine ilk girdiğimde..... hissettim.
- Müzeyi gezerken.....düşündüm.
- Müzeyi gezerken zihnimdegibi sorular oluştu.
- En beğendiğim obje oldu çünkü bu obje nedenlerle beni etkiledi.
- Müzedeki dikkatimi en fazla çeken tema dır.
- Müze binası beni etkiledi, çünkü,
- Müze binası beni etkilemedi, çünkü
- Müze ziyareti sırasında arkadaşlarımda davranışlarımı gözlemledim.
- Kuvayi Milliye Müzesi'ni ziyaret ettikten sonra, bu müze hakkında düşündüm.
- Kuvayi Milliye Müzesi'ni ziyaret ettikten sonra, bu müze hakkında düşündüm.
- Kuvayi Milliye Müzesi'ne tekrar geleceğim çünkü
- Kuvayi Milliye Müzesi'ne tekrar gelmek istemem çünkü
- Kuvayi Milliye Müzesi'nin yöneticisi ben olsaydım.....
- Ne umdum ne buldum.....

Ek-2**Örnek Müze Gezisi Planı**

Aşama		Aksiyon
Ziyaret Öncesi	Planlama	Gidilecek müzenin belirlenmesi
		Müze gidecek grubun belirlenmesi
		Müze ile ilgili bilgi toplama
		Gezi planı hazırlanması
		Gezi için izin alınması
		Müzedeki ilgili kişilerin ziyaret hakkında bilgilendirilmesi
		Müzedeki uzmanlardan katkı alınarak müze eğitimine konu edilecek nesnelerin belirlenmesi
		Yapılacak çalışma hakkında grubun bilgilendirilmesi
		Destek hizmetlerin sağlanması
		Müzedeki yapılacak çalışmalarla ilgili belgenin hazırlanması
		Ulaşım aracının sağlanması
		Gezi giderlerinin belirlenmesi
Ziyaret Ortamında	Uygulama	Müze eğitim etkinliklerine katılım sağlanması
		Çocukların ilgileri ve planlamalar doğrultusunda müzenin gezilmesi
		Müze kuralları konusunda bilgilendirme yapılması
		Müze eğitimcileri ya da küratörleri ile iş birliği yapılması
Ziyaret Sonrası	Değerlendirme ve Geribildirim	Gezi ile ilgili sohbet edilmesi, çalışma kağıdının doldurulması
		Müze deneyimlerinin düşünsel sonuçlarının kompozisyon, tartışma, mektup, gazete haberi vb. uygulamalar ile ortaya konulması
		Müze çalışmalarında ortaya çıkarılan ürünlerin sergilenmesi
		Müze ile ilgili elde edilen izlenimlerin müze yetkilileriyle paylaşılması